

Leonard Sobieraj

Osiemnaście miesięcy po otwarciu Muzeum Żydów Mazowieckich

Nasze Korzenie 6, 89-91

2014

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych oraz w kolekcji mazowieckich czasopism regionalnych mazowsze.hist.pl.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Osiemnaście miesięcy po otwarciu Muzeum Żydów Mazowieckich

W drugim numerze „Naszych Korzeni”, z czerwca 2012 roku, ukazał się wywiad przeprowadzony przez autora niniejszego artykułu z Jerzym Janiakiem (Prezesem Stowarzyszenia Synagoga Płocka) i Konradem Jaskółą (Wiceprezesem Stowarzyszenia Synagoga Płocka). Lektura wywiadu dostarcza podstawowych informacji na temat historii tzw. Małej Synagogi, od momentu rozpoczęcia budowy w 1822 roku, aż do roku 2012. Pozwolicie Państwo na krótkie résumé jej dziejów. W rzeczonym okresie budynek synagogi służył społeczności żydowskiej jako dom modlitwy, szkoła, siedziba gminy, mieszkanie rabina. W latach 1939-1941 był siedzibą Judenratu. Po II wojnie światowej pełnił funkcje gospodarcze. Mieściła się tam m.in. Spółdzielnia Krawiecko-Dziewiarsko-Pończosznicza założona przez Komitet Żydowski. Jednak nieremontowany, posadowiony na średniowiecznej fosie, budynek synagogi stopniowo podupadał.

Warto przypomnieć ciekawe meandry sytuacji własnościowej budynku:

- 1960 – synagogę przejmuje Skarb Państwa,
- 1991 – Wojewoda Płocki przekazuje posesję Gminie Płock,
- 1997 – na mocy ustawy o restytucji mienia żydowskiego synagogę odzyskuje Gmina Wyznaniowa Żydowska w Warszawie,
- 1997 – Gmina Płock odkupuje budynek za 224 000 zł,
- 2004 – Rada Miasta Płocka wystawia synagogę na sprzedaż,
- 2006 – przekazanie synagogi powstałemu w 2004 roku Stowarzyszeniu Synagoga Płocka, na okres 10 lat. Stowarzyszenie proponuje zorganizowanie w zabytkowym obiekcie placówki muzealnej poświęconej historii i kulturze Żydów mazowieckich oraz ośrodka edukacyjnego dla młodzieży.

W momencie udzielania wspomnianego wywiadu, a więc dwa lata temu, podstawowe roboty budowlane związane z renowacją synagogi były już ukończone. Rozpoczęły się prace wykończeniowe. Powstała koncepcja scenariusza i aranżacji ekspozycji muzealnej. Autorem tych dzieł była firma Maksa Spółka z o.o. 28 grudnia 2012 roku zakończone zostały wszystkie prace. W dniu 14 marca 2013 roku budynek synagogi został otwarty i udostępniony do zwiedzania. Na uroczystość otwarcia muzeum przybyli dostojni goście, m.in. Ambasador Izraela w Polsce Zvi Rav-Ner, Marszałek Województwa Mazowieckiego Adam Struzik, Naczelny Rabin Polski Michael Schudrich, Wiceprzewodniczący Gminy Wyznaniowej Żydowskiej w Warszawie Piotr Kadłöik, Biskup Płocki Piotr Libera, Prezydent Miasta Płocka Andrzej Nowakowski, przedstawiciele Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego, Wojewody Mazowieckiego, Prezydenta Miasta Stołecznego Warszawy oraz współgospodarze wydarzenia – szefowie Stowarzyszenia Synagoga Płocka, Jerzy Janiak i Konrad Jaskółą.

W dniu 7 marca 2013 roku została zawarta umowa pomiędzy Stowarzyszeniem Synagoga Płocka, Samorządem Województwa Mazowieckiego i Gminą Płock, przy udziale Muzeum Mazowieckiego w Płocku, *W sprawie utworzenia „Muzeum Żydów Mazowieckich” – funkcjonującego w formie oddziału Muzeum Mazowieckiego w Płocku oraz jego współfinansowania przez Województwo Mazowieckie, Gminę Miasto Płock i Stowarzyszenie Synagoga Płocka w Płocku*. Stanowi ona, iż Muzeum Żydów Mazowieckich będzie funkcjonowało jako Oddział Muzeum Mazowieckiego w Płocku oraz że będzie działać w oparciu o przepisy ustaw ogólnokrajowych, postanowienia Statutu Muzeum Mazowieckiego w Płocku

Naszych Korzeni

Otwarcie Muzeum Żydów Mazowieckich, 14. 03. 2013 r.

oraz regulaminu organizacyjnego MMP. Umowa przewiduje ponadto współfinansowanie działalności nowo powstałej placówki przez Urząd Marszałkowski Województwa Mazowieckiego i Urząd Miasta Płocka, w wysokości 50% dla każdej ze stron. Podatki od nieruchomości przy ul. Kwiatka 7, wraz z posadowionym na niej budynkiem Małej Synagogi, będzie regulowało Stowarzyszenie Synagoga Płocka.

Jako dyrektor placówki, która wzięła na swe barki trud prowadzenia powstałego w synagodze muzeum, składam wyrazy szczerego uznania i głębokiej wdzięczności Zarządowi oraz wszystkim członkom Stowarzyszenia Synagoga Płocka.

Ekspozycja muzealna została podzielona na trzy części. W części pierwszej, umieszczonej w przedsionku, zaprezentowano historię osadnictwa Żydów na Mazowszu, która wg źródeł pisanych sięga co najmniej 1237 roku (pierwsza lokacja miasta Płocka na tzw. prawie rycerskim polskim). Zagadnienie to ilustrują kopie dokumentów, mapa osadnictwa żydowskiego, dane statystyczne, fotografie. Część druga, mieszcząca się w sali głównej (modlitewnej), przedstawia wybrane przejawy kultury Żydów polskich, tj. kuchnię, muzy-

kę, święta i zwyczaje. Wzbogaceniem tej części ekspozycji jest multimedialne widowisko prezentowane w oknach sali głównej. Scenariusz części trzeciej, poświęconej zagładzie Żydów, powstał na podstawie przejmującej książki płocczanina, Symchy Gutermana, pt. *Kartki z pożogi*. Syn autora książki, Jakub Guterman, przybył na otwarcie synagogi i nadal z nami współpracuje.

Kadrę oddziału stanowi pięć osób. Pan Mariusz Wojtalewicz, który już wcześniej dał się poznać jako dobry organizator wielu imprez kulturalnych w Domu Darmstadt i niezwykle zaangażowany menedżer, został kierownikiem Muzeum Żydów Mazowieckich. Panu Rafałowi Kowalskiemu, wcześniej dziennikarzowi „Gazety Wyborczej”, zajmującemu się głównie zagadnieniami kultury, powierzono obowiązki zastępcy kierownika. Do problematyki żydowskiej podchodzi on z wielką pasją i dziennikarskim zacięciem. Ponadto zatrudniono trzy osoby obsługi ekspozycji: Panię Monikę Góralską, Agnieszkę Bombalicką i Gabrielę Sadecką.

Wkrótce po otwarciu, Muzeum Żydów Mazowieckich przedstawiło założenia i program działalności na rok 2013.

MŻM w pierwszej fazie działalności opiera się przede wszystkim na ekspozycji stałej. Na jej bazie odbywa się edukacja dzieci i młodzieży. W jej kontekście przestrzennym urządzone są wystawy czasowe, planszowe i fotograficzne oraz odbywają się wydarzenia artystyczne, takie jak koncerty muzyczne, spektakle teatralne, pokazy filmów fabularnych i dokumentalnych, wreszcie promocje książek o tematyce żydowskiej. Bardzo potrzebnym uzupełnieniem bazy lokalowej dla tych przedsięwzięć jest pomieszczenie dawnego „babińca”, ulokowane na piętrze. Odbywa się tam część spotkań z ciekawymi ludźmi, a zwłaszcza wszystkie działania edukacyjne, warsztaty plastyczne, teatralne, taneczne, pokazy slajdów etc. Ważnym i cieszącym się dużym zainteresowaniem elementem poznawania kultury żydowskiej jest kuchnia. Degustacja potraw żydowskich towarzyszy ważniejszym działaniom w synagodze, ale również na dorocznym Jarmarku Tumskim czy organizowanych od zeszłego roku Dniach Kultury Żydowskiej. Nasze plany zakładają rozwinięcie tej ostatniej imprezy w jedno z ważniejszych wydarzeń kulturalnych w mieście.

Nie zaniehbując wszystkich powyższych działań, w drugiej fazie funkcjonowania muzeum szerzej rozwinięto działalność naukową. Oczywiście nie oznacza to, że ta bardzo ważna funkcja muzeum jest w chwili obecnej zaniechana lub zaniehbana. Pan Rafał Kowalski, przy wsparciu technicznym Piotra Dąbrowskiego (pracownik Działu Upowszechniania i Promocji MMP), realizuje program zatytułowany *Zdążyć przed Panem Bogiem*. Składają się nań wywiady z płoczkimi Żydami rozrzuconymi po całym świecie. Niekiedy wywiady te udaje się przeprowadzić w Płocku, ale czasami trzeba dojechać do osób bardzo już wiekowych i często schorowanych. Dotychczas zrealizowaliśmy wyjazdy do Izraela i Francji, a niebawem nasi pracownicy udadzą się do Stanów Zjednoczonych. Do tej pory zostało zarejestrowanych kilkadziesiąt wspomnień, które staną się częścią składową przygotowywanego wydawnictwa poświęconego losom płoczkich Żydów.

Pracownicy zatrudnieni w działach merytorycznych Muzeum Mazowieckiego w Płocku wspierają działalność naukową Muzeum

Muzeum Żydów Mazowieckich – sala główna.

Spotkanie z Szewachem Weissem, 27. 05. 2013 r.

Żydów Mazowieckich. Dotyczy to głównie Gabrieli Nowak, adiunkta w Dziale Ewidencji i Dokumentacji Naukowej Zbiorów, a także pracowników Działu Historii. Efektem tych działań będzie album pamięci, w którym przedstawione zostaną sylwetki płockich Żydów oraz, jeżeli to możliwe, ich fotografie.

Mam nadzieję, że wkrótce powstanie dział naukowy w MŻM, który będzie realizował program ukierunkowany na opracowywanie historii współistnienia Polaków i Żydów, udostępnianie materiałów wszystkim zainteresowanym, a przede wszystkim potomkom Żydów płockich i mazowieckich.

Do ważnych imprez zorganizowanych w MŻM od momentu jego otwarcia należą:

- spotkanie z Szewachem Weissem,
- spotkanie z Naczelnym Rabinem Polski Michaeliem Schudrichem,
- spotkanie z Władysławem Bartoszewskim,
- spotkanie z Ireneuszem Czopem oraz pokaz filmu pt. *Pokłosie*,
- I Płockie Dni Żydowskie,
- koncerty artystyczne Katarzyny Jamróz, Moniki Krajewskiej, André Ochodlo, Olgi Mieleńczuk.

Frekwencja zwiedzających muzeum w 2013 roku, a ściślej od momentu jego otwarcia w marcu 2013 do końca roku, wyniosła 13 272 osoby, a w okresie styczeń-czerwiec 2014 roku – 6861 osób.

Muzeum Żydów Mazowieckich współpracuje z Żydowskim Instytutem Historycznym, Ambasadą Izraela w Warszawie, Fundacją Shalom, Muzeum Historii Żydów Polskich, Stowarzyszeniem Żydowskie Motywy.

Koncert Katarzyny Jamróz pt. *Najpiękniejsze pieśni żydowskie*, 13. 06. 2013 r.

Internetowe wydanie

Karczma żydowska i stoisko promujące Muzeum Żydów Mazowieckich podczas V Jarmarku Tumskiego, 25. 05. 2013 r.

